

ALLES OVER ISRAËL

TOV!

club magazine

Tov! is een uitgave van Christenen voor Israël

IK WEET NOG...

VERHALEN VAN
KINDEREN DIE DE
BEVRIJDING ZELF
MEEMAAKTEN

RECEPT

HAMANSOREN

THEMA:

80 JAAR
BEVRIJDING

- 4** **Bevrijding**
Terug naar huis
- 6** **Ik weet nog...**
Verhalen van kinderen die de bevrijding zelf meemaakten
- 8** **Doe-pagina's**
Puzzels en recept
- 10** **Bijbelverhaal**
Een goede schuilplaats
- 12** **Geschiedenis**
Toen oom Lindeman bij ons was ondergedoken
- 13** **Leuke uitjes!**
Bezoektip
- 14** **Wist-je-dat?**
- 15** **Knutselwedstrijd**

Shalom!

“We zijn vrij, we zijn vrij!”, zo klonk het 80 jaar geleden door de straten van Amsterdam. Dit jaar vieren we in Nederland dat we 80 jaar geleden werden bevrijd van de Duitse bezetters. Het was vijf jaar lang oorlog geweest. De bevrijding werd daarom groots gevierd. Veel mensen keerden na de bevrijding weer terug naar huis. Hoe was dat voor Joden die terugkeerden? Soms waren ze

al jaren ondergedoken geweest of zelfs weggevoerd naar kampen. Konden ze zomaar weer hun oude leven oppakken? Daar lees je meer over in dit Tov-nummer!

Veel leesplezier!

Groetjes, Sifra

Club nieuws

EERSTE NUMMER

Je leest het eerste Tov-nummer van 2025! Waar kunnen we de komende maanden naar uitkijken? Allereerst hebben we de laatste maanden hard gewerkt aan de Tov-website. Ook het Tov-logo kon wel een likje verf gebruiken. Ben je ook zo benieuwd? Houd onze website goed in de gaten om de nieuwe make-over te zien!
www.tovclub.nl

Tov! Clubdag

14 juni is de TOV! Clubdag 2024! Kom jij ook? Meld je aan op tovclub.nl/clubdag.

KALENDER

- 14 maart:** Poerim (Lottenfeest)
- 12 april:** Sederavond
- 13 – 20 april:** Pesach
- 18 april:** Goede vrijdag
- 20 – 21 april:** Pasen
- 3 mei:** Jom Ha'atsmaet (Onafhankelijkheidsdag)
- 4 mei:** Dodenherdenking
- 5 mei:** Bevrijdingsdag

PRIJSWINNAAR

Nonus allemaal, jullie hebben het ons weer lastig gemaakt. We hebben supertoffe inzendingen gekregen voor de knutselwedstrijd! Dit keer is de winnaar Elijor (9). Zij maakte deze prachtige duif met een vredeswens voor Israël. Houd de deurmat goed in de gaten Elijor, die prijs komt snel naar jou toe!

BEVRIJDING

TERUG NAAR HUIS

In mei 1945 werd Nederland bevrijd van de Duitse soldaten. Na vijf jaar van Duitse bezetting waren we eindelijk bevrijd! Dat was voor veel mensen een bijzonder en blij moment. In de steden kwamen mensen samen om te vieren. Ze hingen vlaggen uit, dansten op straat en zongen het Wilhelmus. Het was tijd om het oude leven weer op te pakken. Maar kon dat eigenlijk wel? Was de bevrijding voor iedereen een tijd van feest? Hoe was het voor de Joden die terugkwamen naar huis?

De Tweede Wereldoorlog heeft de Joodse gemeenschap hard geraakt. In de jaren na de oorlog keerde 25% van de Nederlandse Joden terug. Meer dan honderdduizend Joden zijn vermoord, anderen zijn gevlucht of ondergedoken. Toen de oorlog voorbij was, kon niet iedereen even makkelijk naar huis.

Joden die gevangen hadden gezeten in concentratiekampen, werden vaak eerst tijdelijk

opgevangen in andere landen om weer op kracht te komen. Dat kon wel maanden duren.

Joden die direct terugkeerden naar Nederland konden niet altijd terug naar huis. Soms waren hun huizen verwoest, of waren er andere mensen in gaan wonen.

Dat betekende dat veel mensen ook hun bezittingen hadden verloren.

Bezittingen waren tijdens de oorlog verloren geraakt, gestolen of overgenomen door andere mensen die niet dachten dat de eigenaren nog terug zouden keren.

Zo waren er ook burens en kennissen die in bruikleen gegeven spullen vaak niet terug wilden geven. Er waren ook Joden die wel naar hun huis terug konden keren, maar dat kostte vaak best wat moeite en regelwerk.

EERST BETALEN

Veel Joden moesten na de oorlog geld betalen voor huur of belastingen die ze tijdens de jaren van de oorlog niet hadden betaald. Zo moesten sommigen bijvoorbeeld belasting betalen over de jaren dat ze ondergedoken zaten. Anderen moesten achterstallige huur betalen of een lidmaatschap die ze niet hadden kunnen betalen.

BEN JE ER NOG?

Veel Joodse kinderen moesten opnieuw beginnen. Huizen waren verwoest en de wereld was veranderd. Joodse gemeenschappen hadden vaak nog maar weinig mensen over. Joodse winkels en synagogen waren weg of leeg. Veel

“Veel Joodse kinderen moesten opnieuw beginnen.”

kinderen hadden tijdens de oorlog een andere naam gekregen en wisten soms zelf niet waar ze vandaan kwamen. Dat is toch onvoorstelbaar!

Ook de Joodse gemeenschappen moesten

KOOSJE, 9 JAAR:

“Opeens hoorden we een gejuich en kabaal. We renden naar buiten. Ik zag feestvierende mensen, dansend en zingend. Ik zag vrolijke soldaten die in jeeps langsreden. Ze zwaaiden en deelden snoepjes uit. Mijn zusje kreeg een chocolaatje en ik kreeg wat pepermuntjes. Toen hoorde ik iemand luid roepen: “We zijn bevrijd!”

weer opgebouwd worden. De synagogen, winkels en scholen die er vroeger waren, waren vaak kapot of weg. Joodse kinderen gingen naar nieuwe scholen. Dat was best even wennen, want de Joodse kinderen konden tijdens de oorlog soms jaren lang niet naar school.

HERSTEL

De oorlog heeft gezorgd voor veel verdriet. Toch was er ook hoop! Veel Joden waren moedig en wilde graag hun gemeenschap weer opbouwen. Huizen werden teruggekocht en synagogen weer hersteld. Er werden ook Joodse verenigingen opgericht voor jongens en voor meisjes. Want ondanks al het verdriet en verlies, was er wel een lichtpuntje: het Joodse volk leeft nog! Zelfs de vreselijke dingen van de Tweede Wereldoorlog kon het Joodse volk niet wegvagen.

IK WEET NOG...

VERHALEN VAN KINDEREN DIE DE BEVRIJDING ZELF MEEMAAKTEN

ELISHEVA (3)

Elisheva was 3 jaar bij de bevrijding. Ze had al heel wat meegemaakt in haar jonge leventje. Haar familie was al twee keer opgepakt, maar het verzet had hen weten te bevrijden. De kleine Elisheva werd ondergebracht bij verschillende adressen en het onderduikgezin waar ze was tijdens de bevrijding wist niet hoe ze heette. Ze had een jurkje aan met de initialen E.V. erin geborduurd. Daarom noemde ze haar Elsie. Haar hele gezin zat op verschillende plekken ondergedoken en als door een wonder

overleefden ze het allemaal. Na de bevrijding gingen haar ouders op zoek naar Elisheva, maar ze hadden geen idee waar ze haar moesten gaan zoeken. Ze plaatsten een advertentie in verschillende kranten met de oproep: gezocht- meisje van drie jaar met de initialen E.V. in haar jurkje en een tatoeage op haar rechterbil ter grootte van een munt. Dat hadden haar ouders namelijk bij elk van hun kinderen laten aanbrengen. Zo werd Elisheva teruggevonden door haar ouders.

SONJA (5)

Sonja was 5 jaar toen Eindhoven in september 1944 bevrijd werd. Ze zat daar ondergedoken bij een familie en mocht overdag niet naar buiten, alleen soms 's avonds op een bankje achter in de tuin. Dat vond de kleine Sonja niet echt leuk zo alleen in het donker. Toen de stad bevrijd was ging iedereen de straat op om feest te vieren en Sonja mocht opeens ook naar buiten.

Dat was ze helemaal niet gewend en vond ze best eng. Ze zag allemaal parachutisten uit vliegtuigen springen en zei tegen haar zus: "er vallen engelen uit de lucht". De soldaten deelden aan de kinderen chocolade uit, maar Sonja kon daar niet goed tegen en had om haar hals een bordje hangen met: a.u.b. geen chocolade geven- allergisch!

Achtergrond:
In Amsterdam
paraderen de
mensen vrolijk
door de straten
Foto: Nationaal
archief

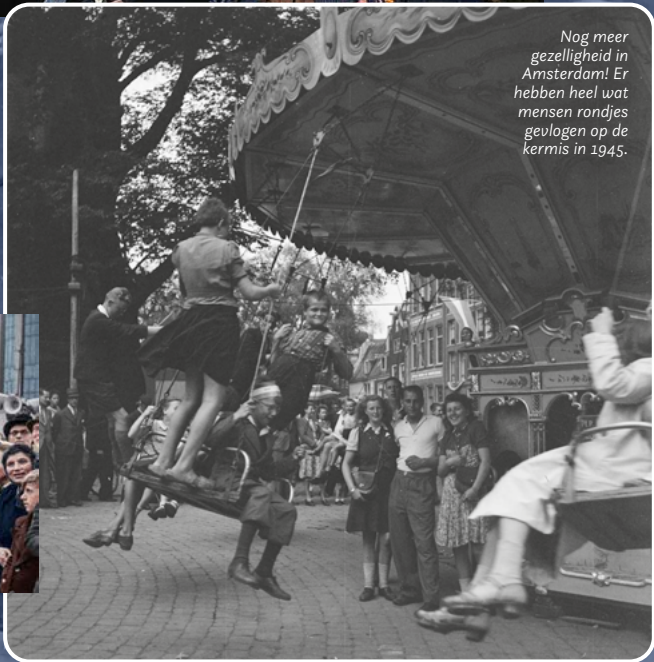
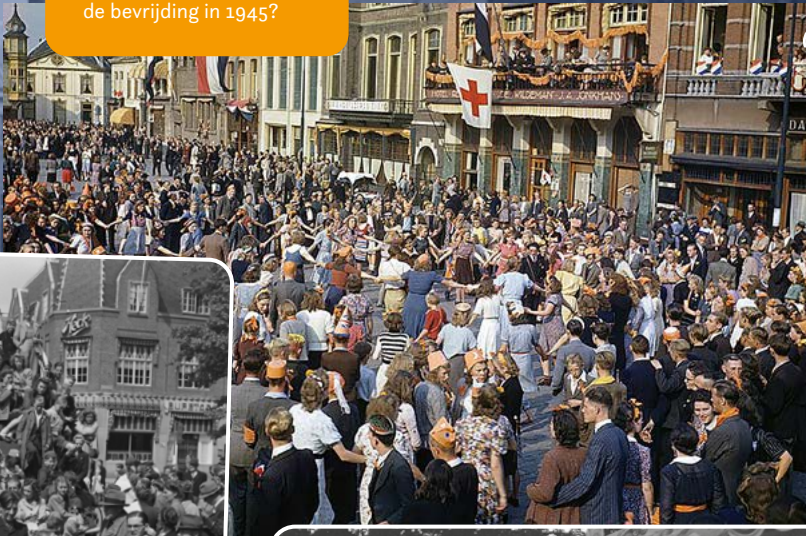
FOTO COLLAGE

Bevrijding 1945

Hoe vierde Nederlanders
de bevrijding in 1945?

Een feestje in Eindhoven! Er wordt gezellig een
rondje gedanst om de bevrijding te vieren.

In Hilversum
wordt ook
flink gevierd.
Met zo veel
mogelijk
mensen op
de foto!

Nog meer
gezelligheid in
Amsterdam! Er
hebben heel wat
mensen rondjes
gevolgen op de
kermis in 1945.

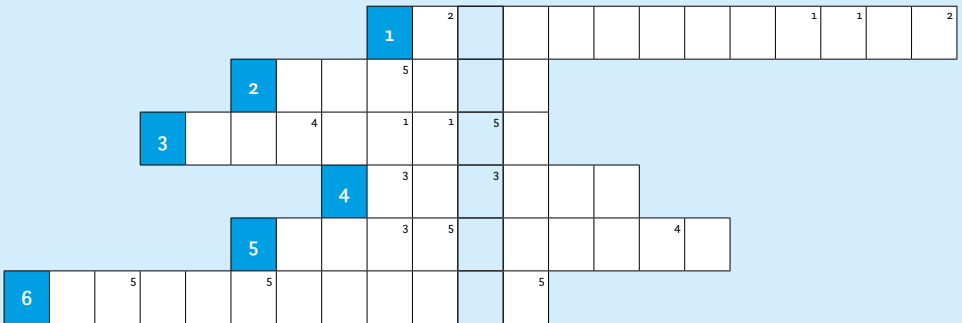

In Tilburg mochten de kinderen tijdens de
vieringen zelfs even op de gevechtstank zitten!
Foto kleur: Jan van Oevelen

PUZZEL je mee?

Vul de juiste woorden in en je leest van boven naar beneden de naam van een verzetsheldin!

FILIPPINE

1. een plek waar je je kunt verstoppen
2. geen vrede
3. briefje waarmee je boodschappen kunt kopen
4. mensen die onderduikers helpen
5. niet meer gevangen zijn
6. iemand die zich verstopt in de oorlog bij mensen thuis

- De vakjes met een **1** zijn de letter **a**
- De vakjes met een **2** zijn de letter **s**
- De vakjes met een **3** zijn de letter **v**
- De vakjes met een **4** zijn de letter **n**
- De vakjes met een **5** zijn de letter **r**

RECEPT

HAMANSOREN

Deze koekjes worden speciaal gebakken voor poerim. Ze verwijzen naar de slechte man Haman in het verhaal van poerim die alle joden wilde vermoorden. Dat plan is gelukkig niet doorgegaan en daarom wordt het elk jaar feest gevierd.

INGREDIËNTEN

- 240 gram bloem
- 200 gram margarine
- 2 eetlepels zonnebloemolie
- 1 zakje bakpoeder
- 35 gram suiker
- 1 losgeklopt ei
- Jam of een andere vulling

Bereidingswijze:

1. Verwarm de oven voor op 180 graden
2. Doe alle ingrediënten bij elkaar en kneed er een glad deeg van. Plakt het deeg nog, doe er dan wat bloem bij.
3. Rol het deeg uit op een bebloemde ondergrond tot ongeveer 3 cm
4. Steek er rondjes uit
5. Leg een lepel van de vulling in het deegronde en vouw de 3 randen om zodat je een driehoekje krijgt en duw de randen naar elkaar toe, maar je moet de vulling nog wel kunnen zien
6. Bestrijk de omgevouwen randjes met een beetje losgeklopt ei
7. Leg bakpapier op de bakplaat en leg de driehoekjes op een bakplaat met 3 cm tussenruimte
8. Bak de koekjes 20/ 25 minuten tot ze mooi goudbruin zijn

Je kunt in plaats van jam ook bijvoorbeeld dadels, pruimen, walnoten of rozijnen gebruiken.
Eet smakelijk!

EEN GOEDE SCHUILPLAATS

Je hebt vast wel eens meegedaan aan het spel verstoppertje. De kriebels die je kreeg toen je bijna werd gevonden kun je nog voelen in je buik. De spanning of ze je zouden vinden na het aftellen. Een goede verstopplek is bij het spel het allerbelangrijkst! Een plek waar je veilig bent.

*De schuilplaats
bij Corrie ten
Boom in huis.*

Ook van mensen in de Bijbel weten we dat ze in hun leven soms verlangden naar een schuilplaats omdat de wereld om hen heen te moeilijk was. Koning David schreef veel liederen als hij het moeilijk had of als hij zijn vertrouwen in de HEERE God wilde uitspreken. Die liederen noemen we Psalmen. Eén van die psalmen is Psalm 91. Het is een lied dat voor veel mensen veel betekenis heeft gekregen vooral door het eerste vers: *Wie in de Schuilplaats van de Allerhoogste is gezeten, zal overnachten in de schaduw van de Almachtige.* (Ps.91:1)

Veel mensen die iets moeilijks meemaken lezen deze Psalm 91 waarin je leert dat wat er ook gebeurt, je ten diepste veilig bent bij de HEERE God. Een bijzonder voorbeeld daarvan is de familie van Corrie ten

Boom. In de Tweede Wereldoorlog verborgen zij heel veel Joodse en niet-Joodse onderduikers in hun huis in Haarlem. Toen ze op een dag werden verraden en met het hele gezin naar het politiebureau waren gebracht vroeg de oude vader Ten Boom aan zijn kleinzoon Peter om Psalm 91 te lezen. Corrie werd met haar zus Betsie naar een concentratiekamp gebracht maar haar vader overleed al twee weken later in een gevangenis. Deze woorden blijven altijd bij Corrie.

Corrie schreef later een boek over haar leven dat ze 'De Schuilplaats' noemde. Ze vertelt over haar moeilijke tijd in het kamp maar ook hoe ze op een dag zomaar wordt vrijgelaten! En wonder boven wonder overleefden de onderduikers in

de schuilplaats die gemaakt was in de slaapkamer van Corrie. Zij werden na twee dagen uit het lege huis gered door het verzet.

“Wonder boven wonder overleefden de onderduikers in de schuilplaats.”

Na de oorlog gaat Corrie overal in de wereld over de HEERE God vertellen die haar Grote Schuilplaats is geweest. En Corrie zelf wordt geëerd door het Joodse volk met de titel 'Rechtvaardige uit de volkeren'. Als aandenken wordt voor haar een boom geplant in Jeruzalem omdat Corrie zelf ook een schuilplaats is geweest voor de kinderen van Gods Volk en zo hun leven redde.

TOEN OOM LINDEMAN BIJ ONS WAS ONDERGEDOKEN

Wilna was nog erg klein toen haar ouders onderduikers in huis verscholen. Deze onderduikers liepen gevaar om opgepakt te worden door de SS. Wilna's ouders besloten met gevaar voor eigen leven mensen te helpen door hen in hun huis te verstoppen. Eén van die mensen was oom Lindeman.

WIE WAS OOM LINDEMAN?

"Oom Lindeman heette eigenlijk Sallie Lindeman. Hij was ondergedoken in ons huis in Bergentheim. Hij was een Joodse garagehouder uit Wierden. Omdat hij Joods was, was hij niet veilig voor de nazi's. In de oorlog zijn meerdere mensen bij ons in huis ondergedoken. Zo was er eens een Amerikaanse piloot, een Engelse piloot en ook oom Lindeman."

WAS HIJ DAN JOUW OOM?

"Nee, oom Lindeman was niet mijn oom. Ik noem hem zo omdat ik hem al van jongs af aan ken. Hij was waarschijnlijk al ondergedoken in ons huis toen ik werd geboren in december 1944. Na de oorlog

kwam hij nog op mijn verjaardag. Ik kreeg dan altijd een cadeautje van hem. Ik herinner mij hem als een lieve, vriendelijke man."

MOEST HIJ ZICH ALTIJD VERSTOPPEN IN JULIE HUIS?

"Als het gevaarlijk was, moest hij zich natuurlijk wel verstoppen. Maar 's avonds ging hij vaak naar de werkplaats bij ons huis. Iedereen moest 's avonds van de Duitsers hun ramen bedekken. (Dat moest om de geallieerde vliegtuigen dwars te zitten. De piloten zouden dan minder goed kunnen zien waar dorpen en steden waren). Omdat de ramen bedekt waren, kon hij 's avonds in de werkplaats werken. Daar maakte hij van alles!"

Wilna naast een creatie gemaakt door oom Sallie Lindeman. De deur staat nu in de collectie van het Yad Vashem museum in Israël.

Vals identiteitsbewijs Sallie Lindeman

Dankzij de bewaarde creaties van oom Lindeman kon Wilna een paar jaar geleden een belangrijke onderscheiding aanvragen voor het dappere werk van haar ouders: de Yad Vashem onderscheiding. Dit is de hoogste onderscheiding die Israël aan niet-Joden geeft. Deze onderscheiding gaat naar mensen die met gevaar voor eigen leven Joodse mensen hebben geholpen tijdens de Tweede Wereldoorlog!

LEUKE UITJES!

Wist je dat er in Nederland supertoffe musea zijn over het Jodendom?

Bijvoorbeeld het **Joods Historisch Museum** in Amsterdam, een hele leuke plek om naartoe te gaan! Dit museum zit vol spannende verhalen, bijzondere voorwerpen en leuke dingen om te ontdekken.

In het museum leer je van alles over de Joodse tradities, feestdagen en geschiedenis. Er zijn vaak interactieve tentoonstellingen waar je zelf dingen kunt uitproberen of ontdekken, zoals traditionele kleding, speelgoed of muziekinstrumenten.

Voor kinderen is er het **Kindermuseum**, een speciaal gedeelte van het museum waar je lekker mag spelen en leren. Je kunt hier opdrachten doen, zoals een speurtocht, en ontdekken hoe het is om Joodse feestdagen zoals Pesach of Chanoeka te vieren. Zo ontdek je zelf hoe Joodse kinderen hun feestdagen vieren!

Het **Joods Historisch Museum** is een plek waar je niet alleen veel leert, maar ook veel kunt doen. Een leuk uitje voor in de volgende vakantie?

WIST JE DAT...

80 JAAR BEVRIJDING

Dat zo'n 73% van de Nederlandse joden tijdens de Tweede Wereldoorlog is omgekomen en dat is heel veel in vergelijking met bijvoorbeeld België, Frankrijk en zelfs Duitsland.

Veel stadskinderen na de oorlog weer normaal gedrag moesten aanleren. Zo kwam het tijdens de hongervinter nogal eens voor dat kinderen voedsel stalen of hout sloopten om als brandstof te gebruiken. Soms trokken ze zelfs met bendes door de stad heen.

Na de oorlog de schooldagen weer zo veel mogelijk normaal werden en veel kinderen lesstof moesten gaan inhalen. Middelbare scholen boden een verkort lesprogramma aan om je diploma zo snel mogelijk te halen en een baan te vinden.

Ook na de oorlog veel producten schaars waren en je kon die alleen met speciale bonnen kopen. Het laatste artikel was koffie; pas in 1952 was koffie weer vrij verkrijgbaar.

Joodse kinderen die uit de onderduik kwamen het extra moeilijk hadden. Zij moesten vaak zonder familie verder met hun leven. School hielp hen om weer een ritme op te pakken en plannen te maken voor de toekomst.

Niet iedereen in Nederland tegelijk bevrijd is. Terwijl kinderen in Zuid-Limburg al op 12 september 1944 de vlag konden uitsteken duurde het nog tot april/mei 1945 in het westen en zelfs tot in juni op Schiermonnikoog.

Een klas of een school een herdenkingsmonument van de Tweede Wereldoorlog kan adopteren. Je zorgt er dan voor dat het netjes verzorgd wordt en vaak worden er bloemen neergelegd op 4 mei.

KNUTSELWEDSTRIJD

MAAK JE EIGEN BEVRIJDINGSPOSTER

Het is weer tijd voor een nieuwe knutselopdracht! Dit keer natuurlijk helemaal in het thema van de bevrijding. Rond de bevrijding zag je veel mooie posters op ramen en deuren hangen. Maak je eigen bevrijdingsposter! Stuur de foto met jouw naam naar info@tovclub.nl

SUCCES!

Kom jij
ook?

TOV!

CLUBDAG

Aanmelden & info

Scan de QR-code

Zaterdag
14 juni 2025

Kijk snel op onze website: www.tovclub.nl/clubdag/

